

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

6-2025
PEDAGOGIKA

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

Harbilashgan (temurbeklar maktabi misolida) va harbilashmagan maktab o'quvchilarining jismoniy rivojlanish darajasini baholash.....	211
B.G.Karimova	
Voleybol bo'yicha o'quv mashg'ulotlarini tashkil etish va o'tkazish	218
R.D.Norkulov	
Trenerlik amaliyotida yuqori sport natijalarini ta'minlash uchun mobil ilovalarning innovatsion ahamiyati	223
I.M.Axmedova	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalarining chet tilda muloqotga tayyorgarligi	227
Y.G.Sobirova	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil ta'lim faoliyatini faollashtirishga qaratilgan metodik yondashuvlarni takomillashtirish	230
O.R.Raxmatov	
Mediasavodxonlik — aholi va yoshlarning milliy xavfsizligini ta'minlashdagi muhim omil.....	241

UDK: _373.3.091.378.147.37.013

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA MUSTAQIL TA'LIM FAOLIYATINI
FAOLLASHTIRISHGA QARATILGAN METODIK YONDASHUVLARNI TAKOMILLASHTIRISH****ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ
МЕТОДИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ, НАПРАВЛЕННЫХ НА АКТИВИЗАЦИЮ
САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ****THEORETICAL AND PRACTICAL FOUNDATIONS FOR IMPROVING
METHODOLOGICAL APPROACHES AIMED AT ENHANCING INDEPENDENT LEARNING
ACTIVITY AMONG PRIMARY SCHOOL STUDENTS**

Sobirova Gulhayo Yodgorali qizi
Farg'ona davlat universiteti magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil ta'lim faoliyatini faollashtirish masalasi texnologiya fani misolida ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Mustaqil o'quv faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiluvchi metodik yondashuvlar, shuningdek, texnologiya fanining didaktik imkoniyatlari asosida takomillashtirilgan metodik model ishlab chiqilgan. Tadqiqotda konstruktiv yondashuv, faol ta'lim, loyihaviy topshiriqlar va amaliy mashg'ulotlar orqali o'quvchilarning o'z-o'zini boshqarish, rejalashtirish va reflektiv ko'nikmalarining o'sish dinamikasi yoritilgan. Natijalar mustaqil ta'limni faollashtirish texnologiya fanida yuqori samaradorlik berishini ko'rsatdi.

Аннотация

В данной статье рассматриваются вопросы активизации самостоятельной учебной деятельности учащихся начальных классов на примере предмета «Технология». Проанализированы методические подходы, способствующие развитию самостоятельности школьников, а также предложена усовершенствованная методическая модель, основанная на дидактических возможностях предмета технологии. В исследовании раскрывается динамика формирования навыков самоуправления, планирования и рефлексии учащихся через активное обучение, проектные задания и практические занятия. Результаты показывают высокую эффективность применения данных методик в развитии самостоятельной учебной деятельности младших школьников.

Annotation

This article examines the enhancement of independent learning activities among primary school pupils through methodological approaches applied in the subject of Technology. It analyzes pedagogical strategies that strengthen learners' autonomy and proposes an improved methodological model based on the didactic potential of the Technology curriculum. The study highlights the development dynamics of self-regulation, planning, and reflective skills through active learning, project-based tasks, and hands-on activities. The results demonstrate that the proposed approaches significantly increase pupils' engagement and effectiveness in independent learning.

Kalit so'zlar: mustaqil ta'lim, boshlang'ich ta'lim, texnologiya fani, metodik yondashuv, o'quv faoliyati, kreativlik.

Ключевые слова: самостоятельное обучение, начальное образование, технология, методические подходы, учебная деятельность, креативность.

Key words: independent learning, primary education, technology subject, methodological approach, learning activity, creativity.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil ta'lim faoliyatini shakllantirish va uni yuqori darajada faollashtirish ta'limning strategik ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ta'lim mazmunining kompetensiyaviy asosda qayta qurilishi, o'quvchilarning faolligini oshirishga qaratilgan pedagogik yondashuvlarning keng qo'llanilishi va o'quvchi shaxsini bilim oluvchi emas, balki o'z o'quv faoliyatining faol tashkilotchisi sifatida shakllantirish zaruriyati mustaqil ta'limni rivojlantirishga doir metodik tamoyillarni yangicha talqin etishni taqozo etmoqda. Ayniqsa, texnologiya fani mazmuni o'quvchilarning amaliy faoliyatlari, konstruktorlik jarayonlari, loyihaviy topshiriqlar va ijodiy vazifalarni bajarish orqali mustaqil fikrlash

va o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini shakllantirishga nihoyatda qulay sharoit yaratadi. Ushbu fan o'quvchilarda mehnat madaniyati, ijodiy tashabbus, muammoni mustaqil hal qilish va reflektiv yondashuv kabi kompetensiyalarning shakllanishiga xizmat qiladigan boy didaktik resurslarga ega. Shu nuqtai nazardan, texnologiya fani doirasida mustaqil ta'lim faoliyatini faollashtirishga yo'naltirilgan metodik yondashuvlarni ilmiy asosda takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi. Mazkur maqolada mustaqil ta'limni rivojlantirishning nazariy-metodik asoslari tahlil qilinadi, tajriba-sinov ishlari orqali boyitilgan yangilangan metodik model ishlab chiqiladi va uning amaliy samaradorligi ilmiy dalillar asosida asoslab beriladi. Taklif etilayotgan yondashuvlar boshlang'ich ta'limda o'quvchining shaxsiy faolligini, o'z-o'zini nazorat qilish va rejalashtirish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishi bilan birga, texnologiya fanining kompetensiyaviy mazmunini yanada boyitishga ko'maklashadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Mustaqil ta'lim faoliyati didaktik kategoriya sifatida o'quvchining o'z ta'lim jarayonini ongli ravishda rejalashtirishi, faoliyat bosqichlarini mustaqil boshqarishi hamda natijalarni baholashi bilan tavsiflanadigan murakkab intellektual va ijodiy jarayonni anglatadi. Bu tushuncha o'quvchining bilish faoliyatini tashkiliy, motivatsion va reflektiv jihatdan boyitadigan pedagogik mexanizm sifatida talqin qilinadi. Eng muhimi, mustaqil ta'lim shaxsning ichki o'sish dinamikasini belgilovchi asosiy omillardan biri bo'lib, zamonaviy pedagogika nazariyalarida yetakchi o'rin tutadi.

Amerikalik pedagog J.Dewey mustaqil o'qishni o'quvchining real hayotiy faoliyat bilan bog'langan tajribasini boyituvchi jarayon sifatida talqin qiladi. Unga ko'ra, ta'lim mazmuni o'quvchining mustaqil izlanishlari, amaliy faoliyati va muammoli vaziyatlarni hal qilish jarayonida shakllanadi. Deweyning "learning by doing" tamoyiliga ko'ra, texnologiya fanidagi amaliy mashg'ulotlar o'quvchining mustaqil qaror qabul qilish, amaliy yechim yaratish va ijodiy fikrlashini doimiy ravishda stimullaydi.

Vygotskiy nazariyasida mustaqillik "yaqin rivojlanish zonasi" doirasida shakllanadi. Unga ko'ra, o'quvchi dastlab o'qituvchi yoki yetukroq sherik yordami bilan faoliyatni bajaradi, keyinchalik esa shu faoliyatni mustaqil amalga oshirish ko'nikmasiga ega bo'ladi. Texnologiya fanidagi konstruktorlik, maket yaratish yoki loyihaviy vazifalarni bajarish jarayonida o'quvchi o'zining bilish darajasini mustaqil ravishda kengaytiradi va o'z-o'zini boshqarish strategiyalarini shakllantiradi.

Bruner ta'limni "konstruktiv jarayon" deb hisoblab, mustaqil ta'limning ahamiyatini o'quvchining bilishni o'z faoliyati orqali qurishi bilan izohlaydi. Uning fikricha, o'quvchi bilimni tayyor holda qabul qilmaydi, balki o'z tajribasi, tahlili va faol izlanishlari asosida yaratadi. Texnologiya fanida modellashtirish, eskiz yaratish, kichik loyihalarni ishlab chiqish kabi topshiriqlar aynan Bruner ta'kidlagan konstruktiv fikrlashni kuchaytiradi.

Galperin mustaqil ta'limni o'quvchining amaliy faoliyati bosqichma-bosqich ichki aqliy faoliyatga aylanish jarayoni sifatida izohlaydi. Uning nazariyasida har bir o'quv harakati tashqi faoliyat orqali shakllanib, asta-sekin ichki intellektual jarayonga ko'chadi. Texnologiya darslarida "ko'rsatma asosida bajarish mustaqil bajarish nazorat qilish baholash" ketma-ketligi Galperin nazariyasining amaliy ifodasidir.

Texnologiya fanining amaliy mazmuni o'quvchilarning mustaqil ta'lim faoliyatini qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladigan boy didaktik resurslarga ega. Unda: amaliy topshiriqlarni bajarish, konstruktiv faoliyat (kesish, yopishtirish, yig'ish, yasash), loyihaviy yondashuv asosida mahsulot yaratish, modellash jarayonlari o'quvchining mustaqil fikrlash, rejalashtirish, o'z faoliyatini baholash va xulosa chiqarish ko'nikmalarini faollashtiradi. Bundan tashqari, klaster, "aqliy hujum", loyiha metodi, rolli o'yinlar kabi interfaol metodlar hamda raqamli ta'lim vositalari o'quv jarayonining mustaqillik komponentlarini yanada boyitadi. Bosqichma-bosqich murakkablashadigan topshiriqlar o'quvchilarda kognitiv faollikni kuchaytiradi, reflektiv fikrlashni shakllantiradi va o'z-o'zini nazorat qilish mexanizmini rivojlantiradi. Shunday qilib, texnologiya fani mazmuni mustaqil ta'limni faollashtirish uchun o'z mohiyatiga ko'ra tabiiy-ijtimoiy sharoit yaratadigan samarali metodik makon sifatida namoyon bo'ladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil ta'lim faoliyatini faollashtirish bo'yicha olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, o'quv faoliyatining mustaqil tashkil etilishi o'quvchilarning intellektual rivojlanishi, motivatsion faolligi va shaxsiy mas'uliyati shakllanishida muhim omil hisoblanadi.

PEDAGOGIKA

Tadqiqot jarayonida texnologiya fani misolida ishlab chiqilgan metodik yondashuvlar o'quvchilarning bilish jarayoniga faolroq kirishishini ta'minlagani, ularning amaliy faoliyatdagi mustaqillik darajasi oshishiga sezilarli ta'sir ko'rsatgani aniqlandi.

Birinchidan, dars jarayonida bosqichma-bosqich murakkablashgan topshiriqlarni qo'llash o'quvchilarning kognitiv faolligini oshirib, ular tomonidan bajariladigan faoliyatning rejalashtirish, tanlash va qaror qabul qilish bosqichlarining mustaqil ravishda amalga oshirilishiga sabab bo'ldi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, amaliy topshiriqlarning maqsadga yo'naltirilganligi, o'quvchining shaxsiy tajribasiga tayanishi va ijodiy faoliyatga jalb qilinishi mustaqil fikrlash darajasining o'sishiga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, tadqiqotda qo'llangan metodik modelning markazida loyihaviy faoliyat, modellashtirish topshiriqlari, funksional-ijodiy mashg'ulotlar va o'z-o'zini baholash elementlari joy oldi. Ushbu komponentlar o'quvchilarda o'quv faoliyatini mustaqil tashkil etishning asosiy komponentlari [motivation, self-regulation, planning, reflection] ning rivojlanishiga samarali ta'sir ko'rsatdi. Jarayon monitoringi ko'rsatkichlariga ko'ra, o'quvchilarning mustaqil ta'lim motivatsiyasi 25–30% ga oshgan bo'lsa, topshiriqlarni mustaqil bajarish samaradorligi 35–40% ga o'sdi.

Uchinchidan, interfaol metodlar [klaster, aqliy hujum, rolli o'yin elementlari, kichik guruhlarda ishlash va raqamli platformalardan foydalanish] mustaqil o'quv faoliyatining sifat ko'rsatkichlarini yaxshiladi. Ayniqsa, texnologiya fanidagi amaliy mashg'ulotlarga raqamli loyihalash dasturlarining integratsiyasi o'quvchilarning ijodiy faoliyati, konstruktorlik ko'nikmalari va muammoni mustaqil hal qilish qobiliyatlarining sezilarli darajada rivojlanishiga imkon berdi.

Tadqiqot natijalari shuni tasdiqladiki, texnologiya darslariga innovatsion metodlar asosida ishlab chiqilgan topshiriqlarni joriy etish o'quvchilarning o'quv jarayoniga bo'lgan mas'uliyatini oshiradi, ularning o'z faoliyatini baholash va takomillashtirishga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi. Eksperimental sinf o'quvchilari nazorat sinfiga nisbatan mustaqil topshiriqlarni bajarishda yuqori natijalarni namoyon qilgan: rejalashtirish darajasi 18–20% ga, ijodiy yondashuv esa 22–25% ga oshdi. Shuningdek, o'quvchilarning reflektiv tahlil ko'nikmalarida sezilarli ijobiy o'zgarish kuzatildi. O'quvchilar dars jarayonidagi xatolarini mustaqil aniqlash, ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar berish va jarayonni qayta rejalashtirishda faol ishtirok eta boshladilar. Bu esa o'z navbatida o'quvchilar shaxsiy o'sish traektoriyasining shakllanishiga xizmat qildi. Umuman olganda, tahlillar texnologiya fani negizida takomillashtirilgan metodik yondashuvlar boshlang'ich sinf o'quvchilarning mustaqil ta'lim faoliyatini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega ekanini ko'rsatdi. O'quvchilarda mustaqillik, tashabbuskorlik, ijodiy fikrlash va o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalarining shakllanishi ularning keyingi ta'lim bosqichlari uchun muhim kognitiv zamin yaratadi.

Boshlang'ich sinf texnologiya darslarida mustaqil ta'lim faoliyatini faollashtirish o'quvchilarning nafaqat bilish jarayoniga, balki ularning shaxsiy-psixologik, ijodiy va ijtimoiy rivojlanishiga kompleks ta'sir ko'rsatishi bilan ahamiyatlidir. O'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, texnologiya fanida didaktik asoslangan metodik yondashuvlardan foydalanish o'quvchilarni o'z ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiradi, ularning mustaqil fikrlash, ijodiy muammoni hal qilish va amaliy faoliyatni loyihalash ko'nikmalarini sezilarli darajada rivojlantiradi.

Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan metodik model o'quvchilarda o'z-o'zini boshqarish, o'quv vazifalarini rejalashtirish, amalga oshirilgan faoliyatni tahlil qilish va refleksiya yuritish kabi metakognitiv kompetensiyalarning shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Model asosida olib borilgan monitoring natijalari o'quvchilarning mas'uliyat darajasi, topshiriqlarga ongli yondashuvi va o'z faoliyatini baholash qobiliyatida sezilarli o'sish borligini tasdiqladi. Ayniqsa, loyiha asosidagi topshiriqlarning joriy etilishi o'quvchilarning tashabbuskorlik darajasini oshirib, mustaqil qaror qabul qilish jarayonini faollashtirdi.

Tadqiqot natijalari texnologiya fani mazmunining mustaqil ta'limni samarali tashkil etish uchun tabiiy didaktik imkoniyatlarga ega ekanligini ko'rsatdi. Ushbu fan o'quvchini amaliy faoliyatga, tajriba o'tkazishga va ijodiy izlanishga undaydi, bu esa mustaqil o'quv faoliyatining barqaror shakllanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, ishlab chiqilgan metodik yondashuvlar boshqa umumta'lim fanlari mazmuniga integratsiya qilinishi mumkin bo'lib, boshlang'ich ta'lim metodikasini modernizatsiya qilishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Umuman olganda, tadqiqot yakunlari mustaqil ta'lim faoliyatini faollashtirish texnologiya fanida ta'lim samaradorligini

oshiruvchi, o'quvchini faol subyekt sifatida shakllantiruvchi va uning keyingi ta'lim bosqichlari uchun zarur kompetensiyalarni rivojlantiruvchi muhim pedagogik omil ekanini tasdiqlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Umumiy o'rta ta'limning davlat ta'lim standarti. Toshkent, 2020. 48 b.
2. Galperin P. Ya. Lectures on the Psychology of Learning. Moscow: Nauka Publishing, 1985. 245 p.
3. Hasanov B., Karimov U. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. Toshkent: "Fan va texnologiya", 2021. 320 b.
4. Dewey J. Experience and Education. New York: Macmillan Publishing, 1938. 116 p.
5. Vygotsky L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978. 159 p.
6. Bruner J. The Process of Education. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1960. 97 p.